

Някои печатни и електронни медии, като например nacbezbq.eu за приетата нова "Бяла книга в областта на отбраната и сигурността", по същество доктрината за сигурност на Франция, която разглежда Русия като първостепенна заплаха и предвижда мерки срещу нея. Като един от отключващите моменти за планираните френски мерки било записано "всяко засилване на стремежите на Русия към Кавказ" например. Наш екип се опита да изясни от кога и на какво основание Русия присъства в Черно море, Крим и Кавказ

Превземането на Азов е част от обширния план на Петър I. Той го превърнал в една непристъпна крепост. Всички боляри и владици били задължени да построят по няколко кораби на свои разноски. Целта била след изгонването на турците от Крим през Грузия да се осигури връзка с персите. На временният руски представител при султанския двор Толстой било заповядано да употреби всички средства, за да инициира война между Турция и Австрия. През януари 1704 г. той докладва, че е установил контакти с едни от най- близките хора на султана, но въпреки това няма особени изгледи за успех, понеже са изчерпани възможностите му да стимулира въпросните агенти. "... Намерил съм един от най- близките до султана. Той е способен човек и сериозно се завзе за работа, обаче малко надежда дава за успех..... Дадох му 3 хил. жълтици, ако направи това, но той ми каза, че трябвали още около 40 хил. такива да се дадат на други и да се направи един много скъп кожух на султана и 120 собола по 100 рубли чифта и тези подаръци да се изпратят тайно на султана чрез него, но ще се получи ли някакъв резултат, не вярва". След няколко месеца пратеникът съобщава, че успял да спечели доверието и благоразположението и на Великия везир. Като използвал корупцията и разложението в османската държава, раздавал щедри подаръци, руският пратеник успял да изплете обширна мрежа от хора във всички управления, които го уведомявали за всички действия на Портата. Така например успял на няколко пъти да предотврати война между Турция и Русия. През ноември 1709 г. Толстой успял да поднови договора между Русия и Турция, с който се постановявало изпъждането на шведския крал от Турция и предаването на казаците, които били избягали от Русия. Портата не бързала да изпълни договора и особено изгонването на Карл XII. Петър I отправил ултиматум в Цариград, но след интригите на френския посланик и настояване на шведския крал Портата решила да скъса отношенията си с Русия, като се надявала да навакса пропуснатото. Известната Прутска война била обявена на 20 ноември 1710 г. Петър I с обявяването на войната се заел да привлече на своя страна симпатиите на гърци, молдовани, власи, черногорци и сърби и др., пред които войната била представена като инициатива за тяхното освобождение от турско владичество, като общо опълчение на християните срещу мохамеданите. Молдавският Д. Кантемир се съгласил на сътрудничество с руснаците, като им разкривал замислите на Портата. За целта представил пред великия везир като своя идея да контактува с руснаците и представяйки се за техен помагач, да успее да научи техните тайни, които да съобщава на султана. Вместо това, когато руските войски добили Молдова княз Кантемир изпратил С. Лука с инструкции да сключи договор. Така на 13 април, 1711 г.

се стигнало до подписване на договор между руснаци и молдовци. Във Влашко по това време царува Бранковано, който след победата при Полтава изпраща при Петър I делегация "от страна на всички християнски земи, които се намират под турско владичество" да поздравя царя с победата и да го моли да спаси християните от турско иго. През 1709 г. бил сключен договор, като Бранковано се задължавал в случай на война да "повдигне сърбите и българите, да събере 30 хил. войска и да снабдява руската войска със съестни припаси". Петър I изпратил в Турция свои агенти, които трябвало да подбуждат християните да вземат участие в предстоящия сблъсък между православието и мохамеданите, като им обещавали, че ще бъдат освободени. Едно възвание било разпратено посредством нарочни емисари до балканските народи ги приканвало с общи усилия да отхвърлят омразното иго. В Черна гора бил изпратен сърбина Михаил Милорадович, който допълнил впечатленията, че местните са готови да подкрепят една руска инициатива. Царят наредил на главнокомандващия Шереметиев да бърза и той навлязъл в Молдова, където обаче населението не подкрепило военните действия. След загуба на битката с турците, като попаднал в обкръжение край град Прут на 12 юли, 1711 г. Петър I бил принуден да подпише неизгоден договор. Така вместо да спечели Влашко, Молдова и Крим Русия изгубила, Азов, задължила се да срине укрепленията по устието на р. Самара, да не се меси в работата на Полша, казаците, свързани с Полша и татарите, да закрие постоянното си представителство в Цариград и да поддържа само сухопътна търговия с Турция. Въпреки всичко Петър I заповядал да наброят на черногорците 500 жълтици и разрешил войводите и владиците, които не могат да останат в родината си да бъдат приети на вечно поселение в Русия. На сърбите изпратил богослужебни книги за 20 църкви, 400 буквара и 100 граматика. Власи, сърби, българи и гърци, които се били присъединили към руската войска с намерение да освободят отечеството си, били заселени в Азовска губерния и им била раздадена земя. По това време руски представител в Цариград станал Шафиров. Шведите обещали на Великия везир 100 хил. рубли, ако способства за незабавно обявяване на война на Русия. Това станало известно на Шафиров, който реагирал светкавично и по свой канал предложил същата сума само като начало. Допълнително дал на мюфтията и и зетя на султана по 40 хил. Още 300 хил. били раздадени на преводачи, секретари и др. лица от обкръжението на султана. Така Шафиров успял да постигне сключването на 5 април 1712 г. на нов договор, който смекчавал Прутския и изглаждал отношенията между двете страни. Шафиров продължил да разширява влиянието и въздействието си. С помощта на кехаята той направил подарък на майката на султана елмазено перо и колан, обшит с елмази. След като се сдобил с нейната благосклонност, той поискал да въздейства върху сина си да не оказва повече подкрепа на шведския крал. Преводачът от шведски съобщава на Шафиров споделеното между султана и шведския крал по време на техните разговори. Целият комплекс мерки позволявал на руснаците да оказват влияние върху турските решения. Турция не можела да не чувства този контрол и постепенно нагнетените вътрешни отношения избили в нежелана насока- през м. ноември 1712 г. тя обявила война на Русия. Самият султан повел войската под предлог освобождението на Полша. За да оправдае действията си и получи широка подкрепа, като пристигнал в Одрин султанът заповядал да се събере на 2 юни 1713 г. висшия елит- духовници и офицерство, което да му позволи да обяви "Свещенна война". Подкупеният от Шафиров с не особено голяма сума и един самурен кожух мюфтия обаче заявил пред събранието,

че тази война ще е незаконна, доколкото руският цар бил изпълнил турските искания. Ролята на религията била толкова силна, че никой не посмял да противоречи на мюфтията и така на 3 юли 1713 г. бил подписан Одринския договор между Турция и Русия. В тази война Русия губи материални облаги, но печели нов тип отношения с турските поданици от християнско- православното вероизповедание. Петър I насочил вниманието си към Персия с цел постигане излаз на Каспийско море. По това време Грузия била разполовена- едната част се владееела от персите, другата от турците; част от населението изповядвало християнството. Това предрешило по- нататъшните действия и в Грузия били изпратени руски емисари, които разпространили сред местното население известие, че руският цар готви поход за неговото освобождение. Основно усилията били насочени към внушението да се подготви и съдейства на руснаците против полумесеца. Вахтанг, водачът на Източна Иберия със столица Тифлис поел този ангажимент. Докато Петър I се готвел през 1722 г. за поход против Персия при него се явил пратеникът на Вахтанг, Борис Туркестанов, който носул писмено искане за получаване на покровителство. Турция от своя страна подложила на обработка грузинското население, което изповядвало исляма. Персийският шах сменил Вахтанг с кахетинския хан Константин II Мохамед, който оказал натиск върху грузинците да приемат масово исляма. Вахтанг бил принуден да избяга в Русия, където бил добре приет. Войната между Турция и Русия отново станала неизбежна. В тази ситуация отново станало потребно да се осигури подкрепа от Влашко и Молдова. На християните в тези страни им е обещано освобождение, ако се включат в похода срещу поробителите- мюсюлмани. Петър I се подсигурил от изток, като сключил помирение с персийския шах Тахмасиб, който му отстъпил Дербент, Баку и още три области. Тези външнополитически постижения охладили ентузиазма на турците и на 13 юни 1724 г. те подписали с Русия нов договор, според който Турция получила персийските земи до където те били окупирани-т.е. цяла Грузия. Неуспехът на Прут не спира Русия да търси излаз на Черно море. Щом Анна Ивановна (1730- 1740 г.) се закрепва на стола, тя не пропуска да обърне вниманието си към тази цел. За да си осигури победата, тя се заема да отслаби турците с помоща на техните съседи. Целите на Русия и Австрия съвпаднали, особено след Карловицкия мирен договор, който възбуждал апетитите на австрийските владетели. Главнокомандващия принц Ойген отправил обръщение към сърбите и българите с обещание за освобождение от Турция при условие, че те му съдействат по време на войната. С помощта на местното население били превзети Букурещ и Яш, а австрийските войски навлезли в Молдова и Влашко. След две годишна война между Австрия и Турция в Пожаревац се стигнало до започване на преговорите. Тук австрийците поискали отстъпването на цяла Сърбия с Ниш и Видин. Персия още по- сполучливо способствала за реализацията на руските интереси, като непрекъснато воювала с Турция от 1724 г. Това позволявало на Русия да се укрепва в Полша. В тези нелеки условия Турция започнала подготовка за война с Русия с намерение да я принуди да се изтегли от Полша. За да отклони основните и сили тя на свой ред изпозвала кримските татари. Техните нескончаеми набези отдавна дразнели Русия. За да отмъстят на татарите, царските войски се отправили за Крим под командването на Миних. Руският генерал Ласи обсадил Азов под предлог, че тук се укриват водачи на татарите, който бил превзет на 22 април 1736 г. Бързите успехи на руските войски подтикнали Анна Ивановна да замисли обширен план за нови завоевания. Миних обещал на християните в Турция подкрепа и в манастирите и църквите във вътрешността били

изпратени монаси- проповедници. При персийския шах пък бил изпратен С.Д. Голицин, който трябвало да го склони за общи действия срещу турците. През 1762 г. на руския престол се възкачила Екатерина II Велика, която се захванала да разшири своите владения за сметка на Швеция, Полша и Турция. Когато на 25 септември 1768 г. Портата отново обявила война на Русия, бил съставен специален Съвет под председателството на самата царица, който се заел с планирането. В него влезли граф Разумовски, княз Голицин и едноименника му, граф Панин, Н. Панин, Чернишев, Орлов, князете М. Н. Волковский и Вяземский. На първото съвещание било обсъдено и решено, че трябва на всяка цена след войната да се иска свободно плаване по Черно море, а още докато тя трае там да бъдат издигани пристанища и крепости, а към Полша да се прекара граница, която да пази спокойствието на държавата. Орлов представил един проект, наречен “За освобождение на християните от православно вероизповедание”, изготвен въз основа на донесения на различни агенти на империята. Свещенниците от Света гора били едни от първите агенти- проводници на руското влияние в това отношение. През 1763 г. в Гърция били изпратени нови двама агенти, Мануил Саро и Папазоглу, които уверявали, че ако бъдат изпратени в Средиземно море няколко кораба, гърците щели да се вдигнат. Брата на Гр. Орлов, Алексей, който се намирал във Венеция уж за лечение започнал агитация сред населението в турските земи, което се стичало при него и с разпитвало за Русия войната и за тяхното освобождение. Самата Екатерина не само ръководи заседанията на Съвета, но и се ангажира с непосредствени напътствия към Алексей Орлов, като го съветва как да организира въстанията на аборигенното население: “Преди всичко да трябва да...., че въстанието на всяка народност отделно, преди съседите и да са приготвени, за да се вдигнат в едно и също време или поне скоро след първото вдигане на оръжието не може да има никаква полза за нас, защото никоя от тези народности не е толкова силна, за да може да направи друго нещо...”. В Черна гора били изпратени полковник Яков М. Ездемирович и поручик Ефтим Белич, на които били дадени специални наставления: “...ще намерите тук и шифрите, които са дадени ...за обезпечаване на преписката ..с нашия двор”- пише Екатерина II на Орлов. В Албания бил изпратен Иван Ив. Петушин, пребивавал много пъти и донасял от албанските главатари писма, с които предлагали своите услуги. В България, Влашко и Молдова бил изпратен Н. Каразин, който носел отпечатени манифести, съчинени за повдигане духа на християнските жители. За да изпълни по успешно ролята си, Киевопечорската лавра издала на Каразин свидетелство, че е родом от Далмация и пътува да посети светите места. Преоблечен като свещеник, той преминал на десния бряг на Дунав, посетил всички по- главни градове на България и разпространил манифеста. Също успял да разузнае всички укрепени места. В Княжествата били изпратени Чернокапс, Загоров и майор Герман, които успяли да спечелят самите господари на Княжествата. В Гърция бил изпратен Георги Папазоглу. Всички те имали мисия да предизвикат размирици във вътрешността на Турция и да популяризират едно възвание: “Обявяваме на всички славянски народи от православна вяра, които се намират под турско поданство- За крайно съжаление е достойно състоянието, в което сега се намират под игото на Отоманската Порता тези народи, знаменити по своята старост и благочестие. Свойствените на турците лютост и ненавист към християнството, които са предадени от мохамеданската вяра, съвкупно се стремят да прехвърлят в ямата на затвора душата и тялото на християните, които живеят в Молдавия, Влашко, Мунтания, България, Босна, Херцеговина, Македония, Албания и др.

области. На цял свят е известно какви беди и напасти е принудено да понася всичкото християнско православно съсловие на всякъде в турската държава: вепоносими даждия, разни суровости и обиди, притеснения, чести и невинни убийства, преследвания на святата църква, лишение от християнско учение, съблазняване от мохамеданството. Всички тези обстоятелства сами по себе си и по своите следствия са най- зловредни, но има още по- печални от тях. Много хиляди души, които се отстраняват, за да запазят своята природна и благочестива вяра от нескончаеми злини лишават се от род, отечество и имущество и са принудени да странстват по целия свят. Безбройно количество християни(от което- много губи и страда святата божия църква и ние с нея) като не могат да устоят на лукавите изкушения и техните мъчителства насилствено се изскубват от обятията на правослазната вяра и падат в мохамедовото злостастие. Колкото е достойна за похвала постъпката на първите, толкова е тая на вторите за порицание. И в двата случая се изгасява народа от християнската вяра в земите, където по преди е бил в пълно сияние и се обръщат в унищожение народите, които са се славили със своята храброст. В последните две войни между Версайската империя и Отоманската Порта през царуването на блаженните и вечнодостойни за памет цар Петър Велики и императрица Анна Ивановна решено било тяхното освобождение от това мъчение, но Всевишният не благоволил по неизвестни негови решения да се прострят толкова далеч тогавашните предприятия и да се извърши утешение на бедстващите от мохамеданското безчестие и от свирепостта на варварското правителство християни. Отоманската Порта по обикновенната си злоба към правослазната наша църква, като видя употребените старания на нашата вяра в Полша, където ние се трудихме да се признаят в договорите старите и преимущества, които с времето са и били отнети насила, жадна за отмъщение, като презира всичките народни правдини и самата истина, само за това по свойственото и вероломство, разрушава сключеният вечен мир с нашата империя и захваща най- несправедливата, защото е биз причина, война против нас и с това принуждава и нам да употребим даденото ни от Бога оръжие. И това е именно тогава, когато християните, които пъшкат под нейното иго, ще почувстват угнетението още по- силно. Като имаме предвид плачевното състояние на благочестивите тези синове на Божията църква, вземаме сега във всемилостивейше внимание и желаем колкото е възможно тяхното избавление, остава само щото и те самите да се заемат да помогнат на нашите войски в техните действия. В успеха на тая война , предприета по необходимост и против природната ни наклонност да запазваме нашата империя и цялото християнство ние полагаме пълна надежда на правосъдието божие и всесилното му съдействие, на известната храброст на нашите войски. А правослазните народи, като вземат предвид, че тук се касае до собственото им избавление, с божие благословение ще намерят много за това средства в своето мъжество, ревност , единодушие и свойственото на турците смущение, което поразява обикновенно варварите при непредвидените от тях събития. Този подвиг ще заслужи похвала пред бога, пред света. Възстановление на старата чест и благосъстояние на цели народи. Колкото той ще бъде достопамятен, толкова неговите създатели ще бъдат сега и за потомството почтени и славни. Самата смърт не трябва да плаши, когато за запазване на отечеството и на благочестието ще произведе освен вечна и добра памет от род в род, но още и мъченически венец и небесно блаженство всекиго очаква в такъв случай. Ние, от любов към правослазната наша християнска вяра и от съжаление към страдащите в турското робство едниворни

нам народи , които населяват горепоменатите области, съветваме ги всички заедно и всеки поотделно да се възплзват от полезните за тях обстоятелства от настоящата война , да отхвърлят игото и да стигнат до независимост, както по преди, като се опълчат където и както бъде удобно против врагът на всичкото християнство и като се стараят да му причинят колкото е възможно по- голяма вреда. Нашите войски, като ще стъпят в земята на тия народи след дадените от Всевишния на нашето оръжие победи и като ги подкрепят в похвалното предприятие, ще извършат, когато бъде удобно на Божието провидение благополучието на всички тамошни земи. При това ще се употреби старание, щото да не се правят ни най- малки обиди на жителите, които по необходимост ще трябва да помагат на нашите войски за препитаването им и за това ще трябва на време всичко нужно да приготвят. Но и тук няма да се направи никакво затруднение, защото населението ще се остави в пълна свобода да върши своите работи тъй, като че ли е мирно време. За всичко, което ще доставят за нашите войски ще получават немедлено заплатата си. Трудно е да се вярва, че между православните християни от славянското поколение , които живеят под турско поданство ще се намерят такива, които не биха почувствали всичката цена и важност на предоставящите им се средства за въздигане на тяхното отечество в първото му достоинство и избавлението на своите едноплеменници и едновърци, изнурени от бедствия и скърби. Напротив, ние сме съвършено уверени, че попечение към тях и като си спомнят за славата на своите деди, които от Русия са се преселили там, са основали разни царства и са изпълнили вселената със звука на своето оръжие и за това справедливо са наречени славяни- ще докажат всъщност , че те при всичките нещастия, които са ги постигнали, не са се лишили от наследствената си храброст и висота на мислите. И тъй, всеки според своето състояние, сила и възможност с готовност да работи, както може за общото благо, а чрез това и за собствения си жребий, което свято и ненарушима ще се утвърди и за в бъдеще при сключването на мирът с Отоманската порта, когато високомерният неприятел бъде принуден да го иска от нас след като види и почувства силните поражения, претърпявани от него в продължение на войната. Превелико ще бъде нашето удоволствие да видим християнските области избавени от непоносимото поробване и народите да вървят по стъпките на своите прадеди, под нашето ръководство, за което ние и занаят няма да се откажем да им даваме всичките средства, като им позволяваме нашето покровителство и милост за запазване на всички ония блага, които те с храбрия си подвиг ще изтръгнат от вероломния неприятел в настоящата наша война. Впрочем, всички, които при това се отличат със своята храброст, предводителство, с благоразумните си съвети и старания, трябва да се надяват на собствената наша милости императорско благоволение”. Дадено в Петербург на 19 януари, 1769 г. За да се даде още по- силен подтик за въстание в Адриатическо море били изпратени два кораба с разни църковни вещи, кръстове и медали с образа на Екатерина, които през гръцките брегове били разнесени на християните в турско. Междувременно в Черна гора се появил Стефан Пиколо, който се обявил за Петър III, мъжът на Екатерина II и успял да обедини около себе си повечето черногорци. С нарастване на авторитета му руската императрица решила да премахне самозванеца, но после била принудена да омаловажи случая заради нарасналото му влияние сред местните жители и дори да се опита да го използва. Съветът на императрицата решил в Грузия и съседните области да се потърси съдействието на християнското население и Екатерина II изискала сведения за положението в този край. Когато узнала, че

населението храни същите чувства към Русия като онова отвъд Дунав, тя наредила да се преговаря с всички християнски владетели и им се дадат съответни обещания. С тази задача бил натоварен Панин, който се отправил най-напред към една от християнските кавказки области, намираща се под властта на имеретинския владетел цар Соломон. Там бил изпратен един руски офицер с 50 хил. рубли и 5 топа, който трябвало да подпомага военните операции против турците. Подаръците и обещанията склонили Соломон, а Панин го използвал и за привличането на грузинският владетел Ираклий. Двамата потвърдили готовността си да се включат в операция против Турция.

През есента на 1769 г. Екатерина II назначила граф Тотлебен за началник на отряда, който трябвало да действа против Турция в Грузия заедно с Ираклий. "Цариград ще принадлежи тогава, който има Крим в ръцете си"- говорил постоянно Потемкин на императрица Екатерина II. "Главният предмет за идущата година- писала тя- трябва да бъде завземането на крепостта Керч, за да могат да се запазят новоиздигнатите укрепления и да вземем в ръцете си зунда на Черно море. Тогава нашите кораби ще могат да отиват свободно до Цариград и устието на Дунав". Думите "свобода" и "независимост" лесно ще повдигнат народите, върху които тежи зависимостта, у които независимостта е била мечта през дълги векове, които с нетърпение чакат първия случай, за да обърнат мечтите си в действителност." През юни 1771 г. Долгорукий навлязъл в Крим и Селим Гирай бил принуден да потърси убежище в Турция. От това се възползвал един негов съперник, Сахиб Гирай. Княз Долгорукий пропагандирал, че има заповед само да изгони турците, докато след това руската владетелка желае да освободи Крим от тюрското владичество, като ще пази законите на татарите. Само иска да има право да потвърждава новоизбрания хан. За обработка на обстановката и постигане на целта в Крим бил изпратен извънредния комисар, канцеларския съветник Веселички, който донесъл от Петербург потребния акт, който татарите да подпишат. В него се говорело, че Крим се провъзгласява за независим и понеже дължи това на човеколюбието и милосърдието на нейно императорско величество Екатерина Велика, то Крим влиза във вечна дружба и неразривен съюз с руската империя под силното покровителство и поръчителство... Ханът се задължавал да не влиза в никакво съгласие с Портата пряко. След като бил подписан договорът от Кючук- Кайнарджа, Екатерина II пристъпила към целта, за която била извоювана независимостта на Крим. С появата на турска флотилия около кримския бряг през 1775 г. татарите пленили Веселички и го предали на турския адмирал. Ногайците се вдигнали, пленили руските агенти и сменили Сахиб Гирай, когото обвинили, че е руски послушник и на негово място издигнали Девлет Гирай, привърженик на турците. Екатерина II предложила на Шахин Гирай да стане хан на ногайците- "За постигане на това ви намерение ще бъдете подпомогнати не само с войска, но и дванадесетте хиляди рубли, които получавате, ще ви бъдат давани докато останете благонамерени...". Шахин Гирай станал ногайски хан, а Девлет Гирай властвал в Крим. За да го постави под свой контрол, Екатерина изпратила при него полковник Бринк, който му внушил да опита със своите татари да получи подкрепа, за да стане хан на Крим и за тази цел да поиска от Русия 100 хил. рубли. На свое заседание Съвета се съгласил, че такава сума е небоходима, но се

опасявали, че подобно действие може да доведе до нарушаване на мира. Портата от своя страна се опитвала да премахне избираемостта на хановете и превърне поста в наследствен, като смятала, че в противен случай може един ден и руснак да седне на този трон. В началото на 1777 г. руските войски завзели Перекоп, единственото устие през което се влизало в полуострова и на Портата било съобщено, че императрицата ще установи между татарите едно добронамерено общество, което да може да представлява пред света и пред Портата съществуването на свободната и независима татарска област. Шахин Гирай бил провъзгласен в Кубан за хан на всички татари. Русия го признала незабавно. Руската войска оставала на полуострова, против което портата продължила да протестира. На руският представител в Цариград Стахийев било наредено да обяви пред Портата, че всичките и оплаквания са неоснователни, че руската войска не упражнява никакво насилие над татарите, които доброволно са провъзгласили Шахин Гирай за хан и нейното присъствие само спомогнало доброномарените татари да се освободят от страха пред Девлет Гирай. Оплакванията на Портата, че княз Прозоровски заплашвал татарските първенци и чиновници с огън, меч и робство и пребил 5- 6 души, за да сплаши другите били окачествени като клевета. Спахийев получил указания да не жали средства за придобиване на доброжелатели. Що се отнася до настояването руските войски да напуснат Крим, било отговорено, че те ще го направят при условие, че султанът признае Шахин Гирай и му изпрати благословията си. При Шахин Гирай били изпратени няколко руски съветници. С влизането на Селим Гирай в Крим татарите вдигнали въстание, което Прозоровски въпреки старанието си не успявал дълго да потуши. Портата изпратила морска експедиция, но бурите и болестите им попречели да я изпълнят и след като дали големи човешки и материални жертви се отказали, като признали Шахин Гирай за кримски хан. Така се стигнало да бъде подписана на 10 март 1779 г. на конвенция между Русия и Турция в Айнале- Кавак, като специално внимание било отделено на Крим. Руската войска се задължила да напусне полуострова в тримесечен срок. Турция се задължавала да престане да се меси в гражданската и политическа власт на татарските ханове, а султанът щял да признае хана. Русия също щяла да престане да се меси в религиозните отношения. По този начин Крим се отстранявал от влиянието на Портата. След окончателното признаване на руският кандидат работите в Крим потръгнали в желаната от Русия насока. Шахин Гирай, който дължал всичко на Русия поел задължението да докаже, че татарите са неспособни на самоуправление. Това оправдавало присъствието на Русия на полуострова в територията до Черно море. За ускоряване на процеса отново бил изпратен Веселички, който с помощта на пари и обещания успял да създаде сред татарите три партии, които се противопоставяли една на друга. Ханът бил съветван открито да носи руски отличителни символи и изпрати наследниците си да се учат в Петербург. Така трябвало да постъпи и с наследниците на висшите чиновници. Близо до самата граница Портата поддържала гарнизон на остров Таман. За да засилят противопоставянето между Турция и Крим, руснаците посъветвали хана да изгони въпросния гарнизон, а той поканил руските войски да свършат тази работа, което им дало възможност да овладеят и други възлови крепости в Крим. През юли, 1782 г. избухнал бунт, който принудил Шахин Гирай да потърси убежище в един от заетите от руснаците гарнизони. На негово място татарите избрали неговия брат Селим Гирай. Екатерина II посочила, че този акт противоречи на договореностите между двете империи и заповядала Потемкин да въведе руските войски на полуострова и възстанови

Шахин Гирай на престола. На Потемкин била изпратена прокламация, разпространена и сред местното население, в която се казвало: “На всички е известно какво несравнимо великодушие Нейно императорско величество след завоюването на Крим благоволи да създаде свободата и независимостта на татарските народи под владичеството на техния хан, като ги потвърди с Кючюк Кайнарджийския договор и с Айналекавакската конвенция. При такова едно превъзходно положение, подарено от силната ръка на Н.и.в., когато на татарските народи оставаше само да се ползват от своето спокойствие и благоденствие, между тях се намериха мнозина развратени, които, като нарушиха дадената от тях пред Бога клетва за вяност на своя законен владетел, светлейшия хан Шахин Гирай, повдигат против него бунт и като отричат покорността си, упорствуват под предводителството на избрани от възмутената тълпа водители. Негова светлост Шахин Гирай, хан на Крим и на всички татарски орди, като прибегна към могъществено покровителство на н.и.в. всемилостивейшата моя господарка, проси нейната помощ за усмирение на бунта и за възстановяване на тишината. Н.и.в. по своето особено благоволение към този истински и законен татарски владетел, тържествено признат в това си качество от н.в. и от н. Султанско величество и по своето милосърдно попечение, щото в татарските народи, въздигнати от нея в преимущественото положение на независима държава и удостоени с височайшето нейно покровителство, да се предупреди всякаква гибел и крайно разорение, които са неминуемо последствие от подобни метежи, когато те се разпространяват повече, като вижда, че никакви увещания и кротки спогодби не подеждуваха за поправлението на развратените, благоволи да заповяда на главнокомандующия Г.А. Потемкин да употреби дадените от Бога сили, да усмири мятежниците и да принуди непокорните на дължимата покорност към светлейшия Шахин Гирай, сега владеещия татарски Хан”. На 14 декември 1782 г. Екатерина II издава секретен рескрипт, адресиран до Г.А. Потемкин, който сочи “За необходимостта да се присъедини Крим към Русия при първия повод за това”. Освен основанията за този акт от военен, икономически и политически характер са посочени и конкретни случаи, когато това да стане факт: 1. ако настоящият хан се спомине или неприятелите му го отнесат; 2. утвърждаването му на престола стане невъзможно 3. ако се окаже изменник или даде повод Русия да се усъмни в неговата преданост или затрудни и възпрепятства задържането (владееенето) на севастополското пристанище; 4. ако австрийският император разшири границите си за сметка на Молдавия и Влашко; Императрицата дала правото на избор на главнокомандващия. На 8 април, 1783 г. бил подписан манифест и наставления за руския представител в Цариград, за главнокомандващия и др. В манифеста се казва: “Само любовта към порядъка и спокойствието принуждава русите да завземат Крим... Естествената немирност на татарите, подбуждани от един известен на царицата източник, беше подкопала издигнатото от нея здание на тяхното благоденствие. Те злоупотребиха с подарената им свобода и независимост под владичеството на един княз, избран от самите тях... Разноските, причинени от необходимостта да стои всякога въоръжена, за да защитава Крим и нуждата да тури един край на тези постоянни смутове, принуждава Русия да присъедини Крим, като едно възнаграждение за разноските, които бе длъжна да направи, за да поддържа мира и тишината”. А в наставленията за княз Потемкин се казва: “Като удостоверихме от една страна, че татарите по своето невежество и дивота са неспособни да съществуват като свободна и независима държава и служат винаги за непрекъснати разпри с Турция, а от друга като желаем да употребим в полза на

държавата изразходваните за тях много милиони, ние решихме да вземем под владичеството на нашата държава Таман, Крим и Кубан заедно с жителите им...". Императрицата разпорежда на Потемкин да "известят на света, Турция и самите татари важността на нашите подбудителни причини". Що се отнася до Шахин Гирай, тя проявява добра информираност за неговата досегашна дейност в полза на Русия и загубите, които той и е причинил с неумелото си управление и препоръчва да бъде подтикнат да се изтегли в Персия. Твърди, че това било и негово желание. При това Екатерина II поема ангажимент той да получи помощ, за да се сдобие с владение, равно на досегашното му, както и "където и да се намира да получава по 200 хил. рубли годишно". За Потемкин е предназначено предписание: 1. да завземе Дербент; 2. да подкрепи грузинския владетел Ираклий и арменците да запазят независимостта на тяхното отечество от персите и турците и да бъдат изградени като една здрава преграда за Русия; 4. в случай на война с Турция да присъедини към себе си цар Соломон, а заедно с него и с цар Ираклий - другите назависими грузински князе и арменски народи, подбуждани да вземат оръжието с надежда, че ще бъдат освободени и така да произведе една чувствителна диверсия на турските сили. Хан Шахин Гирай сам стигнал до извода, че е по добре да се откаже от престола в полза на руската императрица. Няколко дни по-късно тя разпорежда на Потемкин да го награди с орден и му изпраща друг със скъпоценни камъни, върху който е положен надпис "За вярност". Наградата е съпроводена с рескрипт, удостоверяващ благоволенieto и. Когато по-късно императрицата намира основание да се усъмни във верността на Шахин Гирай тя нарежда на 26 февруари 1784 г. на Потемкин да изпрати при него генерал Игелстром, който да го принуди да напусне Таман, като си избере "за местопребиваване или Воронеж, или Орел или Калуга". По-късно, когато неговата пожизнена "пенсия" била ограничена, той избягал в Турция, където бил заловен и обезглавен. Големите последици от договора в Кючук-Кайнарджа са, че се събужда идеята за пълно премахване изведнаж на турското владичество в Европа. След този договор Русия и Австрия започват да мислят за съдбата на цяла Европейска Турция. "Ако се захване една нова война с Турция, тя ще има за единствена цел унищожението на тази държава. За това трябва още от сега да се придобие приятелството на Австрия"- пише Екатерина II на Румянцев. След присъединяването на Крим руската господарка обръща поглед на юг, където предишната война открива съкровището на християнските турски поданници с техните чувства към Русия. Решава се да бъде предприето освобождаването на гърците и въздигането на древната Византийска империя. За изучаването на тази перспектива и пътят към нея е съставен Таен комитет, в който влизат Потемкин, Панин и Безбородко. Още през миналата война Потемкин представил "Велик план за т.н. Източна империя". На 10 септември 1782 г. канцлерът Безбородко представил "мемориал", условията за който трябвало да се съгласуват с Йосиф II и да бъде сключен съюз с него. Предвиждало се освен близките завоевания, Русия да се сдобие с няколко острова на Архипелага, за "нуждите на търговията". На Виена се предвижда да бъдат позволени завоюването на Белград с части от Сърбия и Босна, както и евентуалната възможност за присъединяване на Крайовски Банат. Разбира се, тези отстъпки се предвиждали в случай, че Виена е склонна да участва в договаряне с Русия на по-нататъшната съдба на Османската империя. На 19 ноември 1774 г. Екатерина II наредила на генерал – инженер М. И. Мордвинов да приготви план за създаване на училище за 200 гръцки деца, които Орлов изпращал от Гърция и на което училище са

отпускали годишно по 166 452 рубли за поддръжка. След това започнали да пристигат и други деца и младежи, които били приемани и обучавани на държавна издръжка. Един от внуците на Екатерина бил кръстен Константин, като се целяло внушение към гърците. Негова дойка става една гъркиня по име Елена. Гърци са и учителите му. Русия и Екатерина подготвят премахване на турското владичество и въздигане на негово място на едно християнско царство, които трябвало да подпомагат действията на руската армия при една бъдеща война. Тези приготовления не останали незабелязани от чуждите посланници. За договаряне на отношенията на 24 май, 1780 г. в Могилъв била проведена среща между Йосиф II и Екатерина II, които се договорили да нападнат Турция, като си поделят владенията и плътно до Цариград, който се предвиждал да стане независим, с републиканско управление. Влашко и Молдавия се оставяли като независими с княз Потемкин начело, Босна и Херцеговина се отстъпвали на Австрия, която по този начин стигала до Адриатическо море. Срещата между двамата императори продължила до 30 май. На 18 май, 1781 г. бил подписан договор, чиято форма е уникална, доколкото са разменени писма от 21 и 24 май. Двете империи взаимно си гарантират владенията и се договарят да си оказват помощ срещу Турция. Подробностите продължили да се доуточняват в нови кореспонденции през 1782 г. и 1783 г. Оформя се окончателното овладяване на Крим. На 28 декември 1783 г. бил подписан в Цариград акт, с който се унищожавал чл. 3 от договора от Кючук Кайнарджа както и членове от обяснителната конвенция от 1779 г., отнасящи се до същия въпрос. Императрицата не пропуснала да учреди награда от 100 хил. рубли за турските сановници, спомогнали за мирното овладяване на Крим. По това време Англия вече внимателно следи Източния въпрос, който може да застраши политическото и влияние и икономически интереси. За да успокоят опасният противник и предотвратят неговата бърза намеса при евентуален руско- турски конфликт, Екатерина II и Г. Потемкин планират и провеждат перфектна политическа и дипломатическа операция. Когато през 1782 г. приятелката на Екатерина II Дашкова пътят и нарочно минава през Виена. Тук лично от Йосиф II и канцлера Кауниц бързат да покажат привързаността си към Русия, като и оказват специален прием. Оказаното на известната англофилка Дашкова внимание било възприето в дипломатическите кръгове като признак, че руската императрица е готова да разшири контактите и с Англия. В подкрепа на това играта продължила и в Русия, като било демонстрирано изключително добро отношение към англофилския кръг, гравитиращ около Дашкова и нейния син, който пък Потемкин не пропуснал да развива и допуска около себе си. Когато присъединяването на Крим станало факт, за английска реакция вече било твърде късно. Към грузинският владетел Георгий XIII Ираклиевич императрицата изпратила подаръци и обещания, които да го склонят да приеме нейното покровителство. Пратениците успели да се възползват от интригите в грузинското царско семейство. Екатерина II с готовност приела искането за покровителство, като припознала неговата фамилия за наследник на престола, поела защитата на владенията на Ираклиевич и наредила да му бъде изпратена в дар скъпа царска корона. На 24 юли 1783 г. Ираклиевич обявява, че приема руско поданство и се съгласява руска войска да влезе в царството му, за да го защитава от враговете. Като получил известието за подписаният между П. С. Потемкин и представителите на цар Ираклий II в Георгиевската крепост за приемане на Грузия под протектората на Русия, Г. А. Потемкин поздравява въодушевен императрицата. В началото на февруари 1784 г. Русия е уведомена за съгласието на султан Абдул-Хамид I

да признае властта на Русия в Крим и ратификацията на Георгиевския трактат. Всичко това потвърдило окончателно правилността на действията на Русия. Моментът за придвижване на юж- към Черно море и Кавказ бил избран изключително удачно. Европейските държави, въвлечени във войната на американските колони за независимост отначало не можели да се намесят активно, а след подписването на Версайския мир от 3 септември 1783 г. били така изтощени, че се ограничили с дипломатически демарши. През пролетта на 1786 г., започнали военните действия в Северен Кавказ. Чеченския пастир Ушурма, който се провъзгласил за Пророка, приел името Шейх Мансур и призовал за свещенна война, Газават, срещу неверниците. Така под негово ръководство започнали нападенията над руските постове и крепости по Азово- Моздокската укрепена линия. Не закъснели да се проявят и истинските подбудители на тези действия, след като по заповед от Константинопол Сюлейман-паша Ахалцетински трябвало да се присъедини към отрядите на имама и разбуни духовете в земите, държани от малките азербайджански ханове, съседни на Грузия. Екатерина изпратила на Потемкин указания за твърди и незабавни действия. Братовчедът на князът, П. С. Потемкин, който подписал Георгиевския трактат и командвал Кавказкия корпус изпратил за залавянето на шейх Мансур отряд, командван от полковник Ю. Н. Пиери. Този отряд попаднал в засадата на чеченците и бил изклан. Шейх Мансур продължавал своите нападения, като визимо съгласувал действията си с турските въоръжени сили от началото на войната от 1787 г. Това вече наложило по заповед на Потемкин през октомври Кубанския и Кавказски корпуси да предприемат действия за унищожаването на лъжепророка, който бил принуден да забегне през снежните планини под защитата на турската армия в Суджук- Кале. Заловен е от руските войски едва през 1791 г. в крепостта Анапа и е предаден в Шлисселбург. В ходът на столкновенията в Кавказ, предшестващи началото на втората руско-турска война се изяснява не само враждебната позиция на чеченците по отношение на Русия, но и дружеското отношение на неголемия християнски осетински народ, който страда от набезите на заобикалящите го мюсюлмани. През май 1787 г. в Кременчуг Потемкин представя на Екатерина II трима пратеници на осетинските племена, които са изпратени да поднесат благодарност за приемането им под руско покровителство. Ходът на тези събития предопределя написването от Потемкин на една записка, адресирана до императрицата, в която се обосновават принципите на руската политика в Кавказ, целящи гаранции за нейната сигурност. Осъществяването на предначертаните мерки от Потемкин превръщат територията на Осетия в основен плацдарм за руските операции в региона, а създадената през 1784 г. крепост Владикавказ се превръща в укрепен пункт за защита. С новите придобивки Потемкин съобразява и разстановката на войските в навечерието на готвената война. С приближаването на войната пред Русия застават прагматичните задачи да затвори своите граници с Черно море, което Потемкин обосновава още през 1783 г. в записката си "За Крим". Вече през януари, 1787 г. започва знаменитото пътешествие на Екатерина II в Киев и Таврическа губерния. Това пътешествие става пролог към втората руско- турска война от 1787- 1791 г. и също е тясно свързано с другия вектор на руската политика- Полша. Това пътуване на Екатерина носи характеристиките на важна дипломатическа акция, която иска да покаже, че Русия се е закрепила окончателно на границите на Черно море и няма никакво намерение да отстъпва. В Киев на среща с императрицата идва председателя на Постоянния съвет граф Игнатий Потоцки, първи велик майстор на масонските

Кавказкото направление на Русия

Написано от

Събота, 07 Юни 2008 20:06 - Последна промяна Събота, 27 Септември 2008 15:26

ложи. Той упорито противодействал на разпространението на руското влияние в Полша. В така променените условия турците обявили война на Русия на 17 август, 1787 г. Австрия побързала да се присъедини, като на 17 февруари 1788 г. Йосиф II уведомява императрица Екатерина, че ще я подкрепи в действията и против турците и и изпраща декларацията за обявяване на войната. Русия и Австрия имат съвпадащи цели – и разделянето на европейските владения на Турция. Гърците изпратили в Петербург декларация от името на всички християни да поискат покровителството на Русия. Това служи пред другите държави за оправдание на руските искания при сключване на бъдещия мир. Гръцката делегация разпространява специално отпечатените на гръцки език възвания към гърците, целящи повдигането на духа им и присъединяването им към руската войска. През февруари 1788 г. към сърбите и към “всички знаменити родни славянски народи” било изпратено царско възвание, в което се казвало, че руската войска е получила заповед да бъдат изгонени от там турците и да се възстанови християнската свобода и независимост. Така овладяването на Черно море и Кавказ се оказали особено важни достижения във външнополитическите успехи на Русия и предопределили последващите и успехи.

Септември, 2008 г.